

ПОРТРЕТ НА ФОНІ УКРАЇНИ

Її поетичну творчість (власне, як і прозову) можна поділити на 2 періоди: «донецький» та «львівський». Якщо початок другого із них хронологічно майже співпадає із проголошенням Акту про державний суверенітет України та здобуття незалежності, триває до смерті поетеси і характеризується духовною зрілістю, визначеністю громадянської позиції та життєвих орієнтирів, то перший представлений двома паралельними творчими струменями. Один із них складають «шухлядні» вірші, які просто не могли бути не написаними жінкою із загостреним відчуттям справедливості у час, коли саме поняття цієї справедливості підмінювалося на поняття «ідеологічної правильності» й служинню доволі розмитим ідеалам інтернаціоналізму. Вони не були й об'єктивно не могли бути надрукованими, зважаючи на обставини політичної реальності. Наведемо приклад такої поезії, аби читач мав можливість зробити самостійні висновки:

А я, неначе крамолу,
В душі несучи,
Що площу звали Красною
Не за красу.
Лиш дурень повірить відразу,
Що тут початок землі.
... Крик передсмертний Різана
Було чути в Кремлі.
Хай на доноси майстер
Точить перо,
Та звали Москву матір'ю
Не за добро...
Не стану критись з думками —
Вони ж не нові:
Стоїть вона, білокамінна,
На сльозах та крові.
Було над Москвою димно,
Та блискучі ж слова!
Прославилася Ходинкою
Красуня Москва.
А може, про це не будемо,
Замнем до пори!
Займатися словоблуддям
Усі ми майстри.
І це 1967 рік!!!

Другий струмінь складають поезії з подібним ідейним началом на імпліцитному рівні, однак формально стилізовані під типові зразки, написані у відповідності до всіх канонів соцреалістичного дискурсу. Дмитро Дроздовський у книзі «Код майбутнього» зазначає: «Подібна формула могла виникнути не просто в тоталітарній державі, а й до того ж — у багатонаціонально-тоталітарній державі, що подвійними ланцюгами сковувала думку і творчу енергію. В той же час вона привчала досвідчений і витончений розум до лукавства, вчила підігравати абсурдним правилам гри із певною простодушною наївністю симулювати соцреалістичний зміст і національну форму».

Іван Дзюба у статті «За высокое мастерство» (1953), аналізуючи літературну ситуацію початку 50-х років на Донбасі, справедливо підкреслив, що у віршах поетів краю цього періоду абсолютно немає глибини змісту, а є лише «дотримання правил версифікації». У другій половині 50-х років із початком «відлиги» ситуація дещо змінюється. Так, творчість таких поетів, як Л. Колеснікова, Г. Кривда, В. Соколов, М. Чернявський набуває рис гуманізації та інтимізації. У першій половині 60-х років на літературному горизонті краю з'являються нові імена, серед яких В. Стус, М. Руденко, Л. Талалай, Г. Гордасевич. Вони подають поезії філософського звучання, роблять її інтелектуально насиченою і водночас глибокою та ніжною. Однак якщо із розгортанням науково-технічного прогресу, що набув ознак технічної революції, розвитком ракетобудування, польотом людини у космос, той же Микола Руденко відійшов до когорти «фізиків», його художнє письмо набуло ознак космізму й містицизму, то Галина Гордасевич залишилася у числі «ліриків», не втративши при цьому інтелектуалізму як однієї із домінантних рис нової хвилі поезії 60-х років.

Характерною рисою покоління поетів періоду

«відлиги» стало новаторство як на змістовому, так і на формальному рівні організації поетичного тексту. Це було зумовлене певним духовним розкриттям самих літераторів і «соціальним замовленням», попитом на високохудожню незаідеологізовану літературу. Фактично літературний процес початку 50-х років ХХ століття був підконтрольний владі та продиктований нею ідеологічним директивам і становив «замовлення» нею змісту і форм художніх творів. На початку 60-х років із послабленням цього тиску уже можна говорити про певну угоду між читачем як замовником та письменником як творцем літературної продукції. Слушно зауважує Едвард Касперський: «Там, де літературність літератури є наслідком конвенції, тобто угоди письменників з письменниками та письменників із читачами, там її може заступити пропозиція іншої угоди, сконструйованої згідно з іншими, ніж раніше, принципами». Такою альтернативною угодою стала творчість, зокрема й поезія шістдесятників із її філософічністю, гуманізмом, естетикою, інтелектуальністю. Усі ці риси характерні для ранньої поетичної творчості Галини Гордасевич, зокрема збірки «Мажорна гама», видання якої було заплановане на 1965 рік. Її поетика, на думку Юлії Москвич, «дала підстави вважати поетесу зачинателем філософського напрямку в місцевій ліриці 2-ї половини ХХ століття».

Власне цей філософізм і залишається провіденційною рисою як Гордасевич-поетеси, так і Гордасевич-прозаїка, Гордасевич-критика — зрештою, Гордасевич-людини. А ще — глибокий ліризм і жіночність. Так, Юлія Кушнерюк зазначає: «У повісті «Ноїв ковчег» Г. Гордасевич наявний індивідуальний авторський варіант моделі національного буття, трансформований крізь специфічне жіноче бачення світу».

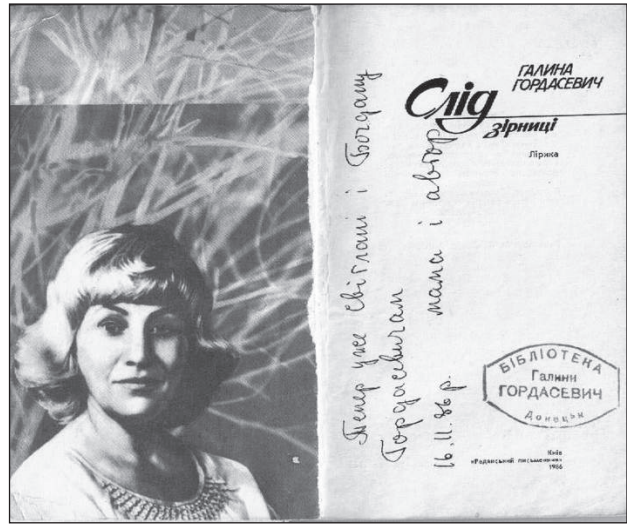

Саме «жіноче бачення світу» письменниці так чи інакше підкреслюється у дисертаційних дослідженнях Тетяни Качан, Ірини Роздольної, Олени Скаріної, Софії Філоненко.

Будучи максимально чесним перед собою самими, скажемо про те, що, можливо, перші книги Г. Гордасевич, такі, як збірки віршів «Веселки на тротуарах» (1966), повістей та оповідань «Відцвіла шипшина» (1974) не відзначаються особливим тематичним розмаїттям чи надвиразною стилістикою — усе у традиціях часу. Однак не слід забувати, наприклад, і про ряд високопатріотичних віршів, які фізично не могли бути виданими у цей період, а також про відсутність «величальних» гімнів партії (чи ж могли любити й часто друкувати таку письменницю?). Та уже у збірці «Високе полум'я дня» помітно суттєву роботу авторки над риторикою, змістом власних віршів. Тут з'являється яскравий символізм, метафорика. Візьмімо хоча б перші рядки першого ж вірша:

Я — зеркало.
Яке?
Це не має значення.
Є життя, і я до нього належу.
Одягати зелену одягу
І шуміти — моє призначення.

Глибоким психологізмом пройняті й збірки прози «Твій тихий дім» (1980), «Двадцять років і один день» (1985). Справжньою енциклопедією українських звичаїв і ментальності є повість «Ноїв ковчег». Показуючи усі біди й лихоліття війни, письменниця вимальовує на її фоні яскраві,

але не полишені об'єктивності у зображенні образи членів родин українських священиків. А виведені образи німців, євреїв, поляків, циган можуть бути широким полем для імагологічних досліджень.

Зріла творчість «львівського періоду» (а це фактично усі 90-і роки) позначена посиленням етнофічного й національного начал.

У цей період виходить серія поетичних збірок авторки. Якщо ж оцінювати літературно-публіцистичний доробок Г. Гордасевич, то важко, либонь, знайти ту іпостась, де не проявився творчий геній цієї жінки. Це, окрім тритомника творів, окремі книги малої та середньої прози, збірки філософської, патріотичної, пейзажної та інтимної лірики, дитячі казки та вірші, літературні портрети «Силуети поетес» (1989), документальні розвідки (зокрема, «Степан Бандера — людина і міф» — 1999, 2000, 2001 рр.), численні критичні статті у періодиці, збірка перекладів, авторська кулінарна книга «Як стати доброю господинею» (вийшла помертв у 2004 році). Окремого дослідження потребує невтомна громадська активність письменниці, її політична діяльність як члена ДемПУ, ініціатора створення Товариства української мови на Донеччині, як людини, що стояла при витоках Народного Руху тощо.

Заголовок нашої статті — це перефразування назви частини есе Галини Гордасевич «автопортрет на фоні Рівненщини» (загальна назва — «Із сімейного альбому»), де вона, описуючи свої нелегкі будні, водночас вимальовує й образ України за перших, других, третіх «совєтів». Власне, автобіографічна проза письменниці справедливо може бути зарахованою до найкращих зразків у сучасній вітчизняній літературі. Сюди належать і «Соло для дівочого голо-су» — лірична сповідь перед читачем про роки ув'язнення, «Любе дзеркальце, скажи...», де надзвичайно яскраво та скуппульозно вимальований як зовнішньо-детальний, так і психологічний портрет автора, втіленого у текст, який до певної міри зливається із автором емпіричним — Галиною Гордасевич.

Щодо уже згаданої документальної розвідки «Степан Бандера: людина і міф», то, вважаю, найточніше й найлаконічніше її достоїнства оцінив Петро Кралюк, зазначивши: «Як на мене, це найкраща популярна біографія провідника ОУН — до того ж написана без якоїсь партійної заангажованості».

Навесні 2001 року Україна втратила свою славу доньку, котра крізь усе життя пронесла палкий вогонь Любові й Патріотизму. Однак наше завдання сьогодні — не допустити, аби результати її боротьби за нашу ж самоідентичність безслідно канули в Лету.

Фото з архівів

ДО ТВОРЧОСТІ КРАЯНКИ

Спільними зусиллями кафедри української мови та літератури (завідувач — кандидат філологічних наук, доцент О.В.Василишин) і циклової комісії гуманітарних дисциплін педагогічного коледжу (голова Н.М.Яцюк) із залученням студентів інституту й коледжу проведено науково-літературні читання, присвячені життєтворчості поетеси-кремчанки Галини Гордасевич. Основним організатором і координатором дійства виступив викладач української мови і літератури коледжу Р.О.Дубровський.

Літературна частина читань включала повідомлення студентів коледжу про життєвий шлях і літературну творчість знаменитої краянки. Дмитро Фіяло, Іванна Ковальчук, Марта Хома (11-Фк) і Марія Язловецька, Марія Мінковська, Лілія Сапожник, Ірина Лесик (32-Дк), розповідаючи про життєвий і творчий шлях поетеси, цитували уривки з її творів, публіцистичних джерел і біографічних документів.

Змістовно насиченою була наукова частина читань. Оксана Дзюра (51-А) доповідала про «Функціональні особливості колоративних епітетів у поезії Галини Гордасевич», а студентки 31-Мк Ілона Бендасюк й Іванна Ляшук аналізували свою фахову проблематику — «Музикальність у творчості Галини Гордасевич». Науково-аналітичний підхід до поетичної спадщини письменниці здійснили Ольга Микуляк (31-Н) у дослідженні «Концепт "міста" у поезії Г. Гордасевич» і Вікторія Кравчук (32-Дк) — у тематичній розвідці «Простота як складний елемент естетичного світу Галини Гордасевич».

Учасники науково-літературних читань поклали квіти до могили Галини Гордасевич на Монастирському кладовищі м.Кременця, де згідно із заповітом вона похована поряд із моголою Січових стрільців.